

Міністерство освіти і науки України
Волинський національний університет імені Лесі Українки
Факультет педагогічної освіти та соціальної роботи

ПЕДАГОГІКА

Збірник наукових праць

Матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції
науковців, аспірантів та студентів
«Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи
та соціального забезпечення»
(18 травня 2022 р.)

Луцьк

2022

УДК 37(082)
П 24

*Рекомендовано до друку вченою радою
факультету педагогічної освіти та соціальної роботи
Волинського національного університету імені Лесі Українки
(протокол № 9 від 05 травня 2022 року)*

Редакційна колегія:

Антонюк В. З. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки (*головний редактор*);

Чернета С. Ю. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки (*заступник головного редактора*);

Лякішева А. В. – доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Mirowska Mariola – dr, prof. UJD – Kierownik Katedry Polityki Społecznej, Pracy Socjalnej i Turystyki Uniwersytetu Humanistyczno-Przyrodniczego im. J. Długosza w Częstochowie (UJD);

Корпач Н. І. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки (*відповідальний секретар*).

Рецензенти:

Сидорук І. І. – доктор педагогічних наук, професор Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Мельник І. М. – кандидат педагогічних наук, доцент Волинського національного університету імені Лесі Українки;

Наукові керівники студентських тез.

Педагогіка [Текст] : зб. наук. пр. : матеріали XIII Міжнародної науково-практичної конференції науковців, аспірантів та студентів «Актуальні проблеми педагогіки, соціальної роботи та соціального забезпечення» (18 травня 2022 р.) / за ред. В. З. Антонюка, С. Ю. Чернети та ін.. Луцьк, 2022. 238 с.

У збірнику вміщено наукові праці викладачів, аспірантів, студентів та практиків.

За зміст публікації та представлені результати дослідження відповідальність несуть автори.

УДК 37(082)

© Волинський національний університет
імені Лесі Українки, 2022

ЗМІСТ

Аббасова Людмила

Проблеми формування комунікативної компетентності майбутніх медичних працівників для роботи з особами з особливими потребами (вади слуху) 8

Бандура Аліна

Профілактика явища наркоманії серед підлітків 11

Бандура Аліна

Особливості соціальної роботи з неблагополучними сім'ями 14

Белкіна-Ковальчук Олена

Розвиток критичного мислення студентів як педагогічна проблема..... 18

Бичук Ірина

Надання соціальних послуг в умовах воєнного стану 21

Верба Катерина, Петрович Валерій

Тенденції поширення сексуального насильства над дітьми у цифровому середовищі 24

Воробей Анастасія

Розвиток благодійності в Україні..... 29

Гаврилюк Роман

Соціальна робота в територіальній громаді 32

Гальчун Наталія

Міжкультурна компетентність як самостійний науковий напрямок 35

Головій Богдана

Особливості надання соціальної допомоги біженцям з України в Польщі 40

Головій Богдана

Соціально-педагогічна робота з жінками – жертвами домашнього насильства 43

Гриців Галина

Використання тренінгових технологій в соціально-педагогічній роботі 46

Гриців Галина

Профілактика алкогольної залежності серед молоді 49

Димарчук Олександр

Формування соціальної компетентності учнів початкових класів в умовах закладів загальної середньої освіти 54

Дмитрук Валерія	
Соціальний супровід молодих осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, які є випускниками інтернатних закладів	56
Дорошук Тетяна	
Соціальний супровід неповнолітніх та молоді, які повернулися з місць позбавлення волі	59
Драбант Світлана	
Історизм та його форми в рецепції художньої літератури	62
Дубинчук Марія	
Територіальна громада як об'єкт діяльності фахівця з соціальної роботи	66
Житняківська Ірина	
Становлення соціальної роботи як системи в незалежній Україні (1991–1999 рр.)	69
Жук Оксана, Сільвестрова Оксана	
Організація практичної підготовки бакалаврів спеціальності 232 соціальне забезпечення	73
Жук Лідія	
Передумови формування залежної поведінки від ПАР	77
Жук Лідія	
Особливості соціально-педагогічного консультування	82
Кидун Анастасія, Paulina Guzowska, Чернета Світлана	
Насильство в сім'ї як соціально-педагогічна проблема	85
Киричук Владислав	
Форми і методи подолання булінгу у закладах загальної середньої освіти	88
Козачкова Христина	
Досвід зарубіжних країн в профілактиці вживання дітьми та підлітками психоактивних речовин	91
Козачкова Христина	
Особливості роботи соціального педагога з дітьми-мігрантами та вимушеними переселенцями	95
Колосок Андрій	
Статистика соціального захисту населення у територіальних громадах	98
Комар Анна	
Соціально-педагогічні аспекти формування усвідомленого батьківства серед учнівської молоді	102

Корпач Надія	
Законодавчо-нормативні аспекти волонтерської діяльності в соціальній сфері	105
Кремська Надія	
Соціальний супровід дітей, що зазнали жорстокого поводження, насильства.....	109
Кульцман Валентина	
Профорієнтація як напрям роботи соціального педагога в закладі освіти	113
Куць Валентина, Чернета Світлана	
Деякі аспекти попередження домашнього насильства серед старшокласників	117
Лісовик Павлина	
Соціальна послуга соціального супроводу при працевлаштуванні та на робочому місці	119
Лазько Алла, Патута Богдана	
Роль психологічної служби закладу освіти в підтримці психічного здоров'я студентів у час пандемії Covid-19	122
Лойко Ангеліна	
Форми підготовки соціальних працівників в Україні та їх професійні якості	126
Мазник Катерина	
Інтернет-залежність підлітків як соціально-педагогічна проблема.....	128
Мазур Олена	
Соціальний супровід внутрішньо переміщених осіб	131
Мартіросян Леся	
Булінг як форма девіантної поведінки підлітків	134
Мельничук Діана	
Структурні компоненти здоров'язберезувальної компетентності... ..	137
Мороз Іванна	
Соціальна реклами як засіб впливу в сучасному інформаційному просторі	140
Нечипорук Валентина	
Дистанційне навчання: організаційно-методичний аспект	144
Оліфірук Валерія, Белкіна-Ковальчук Олена	
Особливості соціально-педагогічної діяльності з дітьми трудових мігрантів	148
Осадча Аліна, Paula Štiebura, Чернета Світлана	
Девіантна поведінка дітей і молоді як соціально-педагогічна проблема	152

Остапівський Ігор, Остапівська Тетяна	
Ділове спілкування в діяльності педагога нової української школи	154
Пенько Віктор	
Феномен професійної ідентичності медика	158
Петрук Вікторія	
Соціальний захист малозабезпечених сімей в Україні	162
Рабенко Анастасія	
Детермінанти девіантної поведінки підлітків	166
Радько Софія	
Соціальна робота із сім'ями, що мають дітей з особливими потребами.....	170
Разкевич Юлія	
Профілактика булінгу в підлітковому середовищі	173
Ревич Олександра	
Соціальний супровід неповнолітніх, які вчинили правопорушення	176
Селюк Андрій	
Методи діагностики булінгу в закладах освіти	180
Селюк Андрій	
Методичні рекомендації соціальним працівникам з профілактики булінгу серед підлітків	183
Семенюк Ангеліна	
Соціальний супровід студентів з особливими освітніми потребами у закладі вищої освіти	186
Силивонюк Марія	
Соціальний супровід прийомних сімей та прийомних дітей	190
Сільвестрова Оксана	
Соціальна робота в умовах «суспільства ризику».....	195
Собчишин Оксана	
Патріотизм у становленні сучасного військового збройних сил України	198
Сорока Діана	
Ведення випадку в роботі із засудженими фахівцями служби пробації	201
Телебей Вікторія	
Соціальний супровід прийомних сімей і дитячих будинків сімейного типу	204
Чикун Іван	
Ведення випадку як центральна технологія соціального супроводу клієнта	208

Члек Дарина

Основні напрямки та форми роботи соціального працівника з неблагополучними сім'ями 211

Чос Людмила

Особливості соціального супроводу ВІЛ-інфікованих осіб 214

Швайко Софія

Соціальний супровід сімей, що перебувають у складних життєвих обставинах 217

Шишко Оксана

Соціальний супровід дитини з особливими освітніми потребами 220

Штик Вікторія

Інноваційні ресурси розвитку молодіжного середовища 223

Шукалович Галина

Цифрове навчальне середовище – дидактичні можливості та практичні питання 227

Хомич Марія

Особливості роботи соціального педагога з дітьми-біженцями та вимушеними переселенцями 231

Хомич Марія

Соціально-педагогічна профілактика використання психоактивних речовин підлітками 233

залучення недержавних організацій до надання послуг, здобуття місцевим громадам грантів на розвиток інфраструктури тощо.

Інтереси самої територіальної громади виникають і виявляються на основі сукупності інтересів її індивідів-членів (спільні інтереси, насамперед, у задоволенні соціальних, комунально-побутових, локальнокультурологічних та інших потреб) і в індивідуалізованому інтересі конкретної особистості – члена територіальної громади (особистісні інтереси, що виявляються, насамперед, у сфері комунікативних зв'язків на локальному рівні, наслідком чого є самореалізація особистості в межах територіальної громади) [2].

В індустріалізованих країнах ідея громади та роботи в ній падає найсприятливіші умови для відродження принципів демократії, «підтвердження зв'язку між цими предметами та рішучою політикою соціальних реформ». Значна частина соціальних реформаторів розглядає таку діяльність як один із шляхів більш справедливого перерозподілу соціальних ресурсів на користь груп, що перебувають у невідповідному становищі, – таким чином робота в громаді набула форми політичної активності в широкому сенсі.

Література та джерела

1. Гайдар М.Є. До питання об'єднаної територіальної громади в Україні. *Часопис Київського університету права*. 2019. № 3. С. 88-93.
2. Остапенко О. Г., Барановська Т. М. Територіальні громади як первинний суб'єкт місцевого самоврядування та реалізації муніципальної політики. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=909> (дата звернення: 08.04.2022).
3. Слезанська Г. І. Соціальна робота в територіальній громаді: теорії, моделі та методи: монографія / за наук. ред .д-ра пед. наук, проф. В.А. Поліщук. Тернопіль: ТНПУ імені В. Гнатюка, 2018. 382 с.

Наталія Гальчун – завідувач навчально-методичного кабінету КЗВО «Волинський медичний інститут», аспірантка кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки

МІЖКУЛЬТУРНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ ЯК САМОСТІЙНИЙ НАУКОВИЙ НАПРЯМОК

Професійна компетентність фахівців різних галузей діяльності стає неможливою без володіння ними міжкультурною

компетентністю з метою реалізації поставлених цілей та завдань у професійній сфері.

Проблема інтеркультурної компетентності ще з часів початку дослідження міжкультурної комунікації у 50-х роках ХХ століття та виведення її в науковий напрям, була актуальною для усіх країн, які мали хоча б якісь контакти з представниками інших держав та, які не могли порозумітися. Дослідженням проблем міжкультурного розмаїття в Європі вже понад пів століття. Після Другої нашої війни та забезпечення міжкультурного діалогу стало нагальною потребою як у самих країнах Європи, так і поміж них.

Становлення міжкультурної комунікації як навчальної дисципліни було зумовлено суто практичними інтересами американських політиків й бізнесменів. Після Другої світової війни активно розширювалася сфера впливу американської політики, економіки та культури [2, с. 149].

Термін “міжкультурна компетентність” з’явився у ході вивчення особливостей міжкультурної комунікації та виведення її в окремий науковий напрямок. Після Другої світової війни США взяли на себе роль світового політичного та економічного лідера й почали впроваджувати низку програм для допомоги у відновленні країн, що постраждали внаслідок воєнних дій. Навіть досконале знання відповідних мов не готувало їх до складних обставин роботи за кордоном. Як наслідок, виникло усвідомлення необхідності вивчення не лише мов, а й культур інших народів, їх звичаїв, традицій, норм поведінки [2, с. 149].

Як відповідь на ситуацію, що склалася, уряд США в 1946 році ухвалив Акт про службу за кордоном й створив Інститут дипломатичної служби, який, у свою чергу, найняв Едварда Холла та інших визначних дипломатів та лінгвістів для розробки відповідних курсів для підготовки фахівців до роботи за кордоном. Оскільки міжкультурних навчальних матеріалів було недостатньо, вони розробили власні, де сформулювали погляди на культуру й комунікації, виробили комплексний підхід до навчання міжкультурній комунікації в контексті дисциплін лінгвістики, антропології, соціології та психології [2, с. 149].

У 1959 році побачила світ праця Едварда Холла “Німа мова” (“Silent Language”). Автор визначив поняття “міжкультурна комунікація” та першим сформулював парадигму міжкультурної комунікації. [2, с. 149].

Становлення міжкультурної комунікації як самостійного наукового напрямку зумовлене проведенням активних досліджень та публікацією праць таких американських учених як Альфред Сміт, Лірі Самовар та Річард Портер, Джон Кодон та Фаті Єсеф, Вільям Б. Гудикунст та Юнг Юнг Кім та інших [1, с. 158].

Розвиток теорії міжкультурної комунікації США у 60-70х роках ХХ століття було доповнено новими напрямками та аспектами дослідження. Одним з них стало дослідження питання адаптації до інокультурного середовища та проблеми культурного шоку. Сучасний науковий пошук у сфері міжкультурної комунікації в США відбувається у двох напрямках: 1) міжкультурна комунікація як спілкування та взаємодія культур різних країн й народів, 2) міжкультурна комунікація як спілкування та взаємодія субкультур с межах однієї великої культури [2, с. 149-150].

Дослідженням проблематики міжкультурного розмаїття в Європі понад пів століття. Налагодження та забезпечення міжкультурного діалогу стало необхідним як у самих країнах Європи, так і поміж ними. Володіння відповідними знаннями, уміннями та навичками щодо здійснення ефективної комунікації та налагодженні взаєморозуміння між представниками різних культур, стало вимогою часу для всіх учасників налагодження міжкультурного діалогу в умовах культурного розмаїття багатокультурного середовища.

Рада Європи (РЄ), утворена 5 травня 1949 року, ставить питання налагодження міжкультурного діалогу між країнами-членами та виховання поваги до культурного розмаїття на перше місце. 19 грудня 1954 р. РЄ прийняла Європейську культурну конвенцію (The European Cultural Convention). Її ціль полягає у налагодженні взаєморозуміння між народами Європи та взаємної поваги до їх культурного розмаїття тощо, заохочення до вивчення мов, історії, культури країн-підписантів Конвенції.

Уперше поняття “міжкультурна компетентність” виникло в європейській науці на початку 1970 року, коли відбувалося становлення інтеркультурної компетентності як самостійного наукового напрямку. На межі 70-80-х років ХХ століття актуальності набуває питання ставлення до іншої культури, її цінностей, подолання етнокультурного центризму. У контексті тогочасних досліджень проблема міжкультурної компетентності почала розглядатися як комплекс аналітичних й стратегічних здібностей

особистості в процесі міжособистісної взаємодії з представниками іншої культури [3, с. 188-189].

Значний внесок у дослідження міжкультурної компетентності у західній педагогіці зробили такі вчені: М. Беннетт, Г. Візман, В. Гудікунст, К. Клане, Д. Коестер, М. Люстіг, Р. Нішида, Е. Поуп, К. Рейнольдс, М. Сорті, В. Тейлор, П. Уайзмен, А. Флай Сент Марі, М. Хаммер, Е. Ханніган, Г. Хоуел, К. Чень та інші [3, с. 188-189].

Загального усталеного визначення “міжкультурна компетентність” у зарубіжній науковій літературі не представлено, тому що дане поняття дослідники трактують як багатоаспектне явище.

25 вересня 1995 р. Парламентська асамблея Ради Європи ухвалила позитивний висновок щодо заявки України на вступ до Ради Європи, а 9 листопада 1995 р. у Страсбурзі на площі перед Палацом Європи піднято Державний прапор України. Таким чином наша держава розпочала активне входження в багатокультурне європейське середовище.

7 травня 2008 р. на 118-ій сесії Комітету міністрів РЄ прийнята Біла книга Ради Європи з міжкультурного діалогу (White Paper on Intercultural Dialogue) під назвою “Жити разом у гідності й рівності” (Living Together as Equals in Dignity), у якій йдеться, що з міжкультурного діалогу не можна виключати жодну сферу – а ні стосунки з сусідами, колегами по роботі, а ні відносини в системі освіти та пов’язаних з нею інституціях, чи у громадянському суспільстві, молодіжному середовищі, або в політиці чи ЗМІ [4].

У вітчизняній же науці міжкультурна компетентність почала широко досліджуватись на початку ХХІ століття, і визначалася як здатність особистості досягати розуміння в процесі взаємодії з представниками іншої культури з використанням компенсаторних стратегій для попередження конфліктів.

Серед сучасних вітчизняних дослідників проблем міжкультурної компетентності слід згадати: С. Александрову, О. Байбакову, Л. Воротняк, О. Данищенко, Н. Калашнік, Л. Костенко), Т. Пилип, О. Рембрач, Н. Самойленко, М. Стародуб та інші [1, с. 158].

Висновки. Отже, вивчивши та проаналізувавши наукову літературу з досліджуваної теми та міжнародні документи, ми прийшли до висновку, що становлення міжкультурної компетентності розпочалося після закінчення Другої світової війни. Причиною зародження нового наукового напрямку стала потреба у

спілкуванні з представниками різних країн та народів, яка не могла бути задоволеною тогочасними засобами. Тобто, знання іноземної мови не були достатнім засобом комунікації з представниками інших культур.

Термін “міжкультурна компетентність” з’явився у ході вивчення особливостей міжкультурної комунікації та виведення її в окрему галузь. Завдяки дослідженням команди науковців під керівництвом Едварда Холла було розроблено перші навчальні програми з міжкультурної компетентності [2, с. 152].

Дослідження проблематики міжкультурної комунікації в Європі вже більше пів століття. Хоча ще у 1949 році було утворено регіональну міжнародну організацію – Раду Європи з метою налагодження міжкультурного діалогу між країнами-членами та виховання поваги до культурного розмаїття. Під егідою Ради Європи прийнято ряд міжнародних документів, які покликані регулювати питання міжкультурного діалогу між країнами-членами та їх громадянами.

У вітчизняній науці міжкультурна компетентність почала досліджуватися лише на початку XXI століття. Тому сучасні українські науковці здійснюють активне дослідження нового наукового концепту та пропонують власне бачення методів формування інтеркультурної компетентності фахівців різних галузей з урахуванням сьогоденних міграційних та інтеграційних процесів в Україні та світі, пандемії COVID-19, активної фази Українсько-російської війни.

Джерела та література

1. Н. Гальчун. Теоретичне осмислення поняття міжкультурної компетентності в сучасних наукових дослідженнях. *Інноваційна педагогіка. Науковий журнал. Причорноморський науково-дослідницький інститут економіки та інновацій*. 2021. Вип. 35. С. 157-163.
2. О. С. Данишенко. Поняття набуття міжкультурної компетентності: американський підхід. *Державне управління. Інвестиції: практика та досвід*. 2015. № 24. С. 148-153.
3. С. Радул. Теоретичні аспекти дослідження міжкультурної компетентності. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Сер. Педагогічні науки*. 2014. Вип. 134. с. 188-192. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_p_2014_134_49 (дата звернення: 24.04.2022).
4. White Paper on Intercultural Dialogue. *Council of Europe* : веб-сайт. URL: http://www.coe.int/t/dg4/intercultural/WhitePaper_InterculturalDialogue_2_en.asp

Богдана Головій – студентка факультету педагогічної освіти та соціальної роботи, кафедри соціальної роботи та педагогіки вищої школи Волинського національного університету імені Лесі Українки
Науковий керівник – кандидат педагогічних наук, доцент **Олена Белкіна-Ковальчук**

ОСОБЛИВОСТІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНОЇ ДОПОМОГИ БІЖЕНЦЯМ З УКРАЇНИ В ПОЛЬЩІ

Унаслідок повномасштабного вторгнення РФ на територію України від 24 лютого 2022 року, понад 2,5 млн українців перетнули кордон з Польщею [1]. Відповідно до закону від 13 червня 2003 року «Про надання охорони іноземцям на території Польщі» [2], особи, які перетнули кордон з Польщею по внутрішніх документах, мають право легально перебувати на території країни до 15 днів, а потім зобов'язані або виїхати, або залишитись та отримати статус біженця.

При оформленні статусу біженця у особи вилучаються оригінали документів та видається тимчасове посвідчення. Розгляд справи триває від 6 місяців, при цьому особа не має права працювати та виїжджати з країни.

У зв'язку з великою кількістю біженців та тривалістю даної процедури, особи на невизначений термін не зможуть отримувати виплати та працювати, тому польський уряд ухвалив новий закон, що стосується виключно громадян України та регулює умови перебування та надання соціальної допомоги.

Згідно з законом від 12 березня 2022 року «Про допомогу громадянам України у зв'язку із збройним конфліктом на території держави» [3], громадяни України мають право легально перебувати на території Польщі до 18 місяців та отримувати соціальну допомогу, але за умови наявності номеру PESEL.

Особи, які приїхали до Польщі після 23 лютого та не мають дозволу на постійне перебування, дозволу на тимчасове перебування, дозволу на довгострокове перебування резидента Європейського Союзу, статусу біженця, додаткового захисту, дозволу на толерантне перебування і не подали та не хочуть подавати заяву на міжнародний